

К убийству сотрудницы таможни.
Сотрудницами Губиниуездрозьска задержаны в дер. Толуново Семково-Городецкой вол. контрабандист и убийца сотрудницы таможенного округа Мендыка—Запеко.

Задержанке воров.
Угрозском задержаны воров-рецидивисты Я. Булавко и И. Гувько, совершившие в Мянске ряд краж.

В ТЕАТРАХ.

Бенефис Е. А. Степной.
Завтра, 5го января, бенефис с успехом гастролирующей в русской труппе Е. А. Степной. Идет известная пьеса на еврейской жизни «За окном» Якова Гордина. Заглавную роль Эсфир исполняет Е. А. Степная.

дом № 4) будут прои
Т
на продажу движе
ст
Реализуемое имуще
торгам.
Подробные справки в
Госфондов.
Зампредседатель
Секретарь

ГОСТ

ДАР АМЕРИКАНСКОГО НАРОДА

Герберт Гузер
ПРЕДСЕДАТЕЛЬ
1. Американская Администрация Помощи и служаных пл.-ст., бань и прачешных—6 ч. веч.
2. кл. электро-ст.—для рабочих парикмахер.—8 ч. веч.
3. кл. полиграфир.—для рабочих

Управление
ступили
кооперат
ад молочны
вн,
ьный экстр
оль
«Револьвер
нтьева
английский
черный
а лядновн
чке электр
апожный

18

**НАВУЧАЊНЕ АНГЕЛЬСКОЙ
МЭТАДАМ АРА: «MILK» НЯ
ТОЛЬКІ «МАЛАКО»**

Няма тары. — Загадкавыя этикеткі. — Экзатычная статыстыка. — Прага да ведаў. — Набор у клясу АРА. — Засакрэчаная дапамога настаўнікам. — Што азначае «Беларусь»? — Машынка з дэфіцытным шрыфтам

На плякаце была намаляваная міс Калюмбія⁷², якая раздавала ежу дзецям. Зверху ішоў

⁷² Жаночы сымбаль Злучаных Штатаў (мужчынскі — дзядзька Сэм), у гонар адкрывальніка Амэрыкі Хрыстафора Калюмба.

предварительн

надпіс па-расейску: «Дар Амерыканскага народа», «АРА». І збоку подпіс па-ангельску: «Herbert Hoover, Chairman». Плякаты былі вывешаныя ў кожнай араўскай кухні й на кожным складзе — і бянтэжылі нават адукаваных наведнікаў. Прозьвішча кіраўніка АРА ў мясцовым друку пісалі «Гербэрт Гувэр», праз «г». У дадатак да выдачы пасылак, харчаваньня ўцекачоў, апрананьня дзяцей супрацоўнікам АРА даводзілася даваць лінгвістычныя даведкі.

Ангельская мова прысутнічала ня толькі на плякатах. Нечаканы практычны эфэкт у Менску зрабілі надпісы на бляшанках з амэрыканскім малаком.

Кансэрваванае малако ўвогуле было самай каштоўнай часткай дзіцячага харчаваньня. Ўілабі пісаў у нататцы для амэрыканскага друку:

Малако адыграла найвялікшую ролю ва ўратаваньні паўжывых дзяцей, якія паміралі з голаду, ад недаяданьня. Малако было іхнай ежай і напоем. Яны ніколі ня бачылі такой колькасьці малака, бо большыня гэтых дзяцей нарадзілася пасля пачатку ўсясьветнай вайны... Маці й бацькі, сёстры й браты, старэйшыя за ўзроставы бар'ер дзіцячага харчаваньня АРА, галадалі, пакуль 14-гадовыя й маладзейшыя іхныя родзічы штодня атрымлівалі дастаткова амэрыканскай ежы ня толькі каб не памерці з голаду, але й нарасьціць мяса на свае шкілетападобныя целы.

Бляшанкі былі двух памераў: у большай было

парашковае малако, у меншай згущанае. Важылі прыкладна аднолькава, крыху меней за паўкіля, і пасья разьвядзеньня вадою з кожнае выходзіла больш за літар малака. Яго разьлівалі пераважна адразу на амэрыканскіх кухнях, у дзіцячых дамах, і дзеці выпівалі свае кубкі на месцы. Какава, белы хлеб, цукар, крупы рабілі сваю справу. Красамоўны Ўілабі тлумачыў:

Як чалавек, які паволі прачынаецца пасья доўгага забыцьця й напачатку заўважае рэчы навокап як у тумане і, нарэшце, цалкам ачуняўшы, пазнае навакольле, гэтак і галодныя дзеці, калі яны сталі на шлях папраўкі, на якім праз кожныя пару мэтраў стаяць паказьнікі, пачалі заўважаць сваё навакольле.

Навакольле, пра якое ўзвышана пісаў кіраўнік Менскай акругі АРА, складалі завалы пустых бляшанак з-пад малака, якія расьлі з кожным днём.

Амэрыканская тара прыцягвала ня толькі дзіцячую ўвагу. Калі ўлада мяняецца кожныя пару месяцаў — ці то пасья чарговай рэвалюцыі, ці то пасья зьмены лініі фронту, — сыціраецца ня толькі розьніца паміж акупацыяй і вызваленьнем, але пачынаюць бяссьледна й надоўга зьнікаць самыя звычайныя рэчы. У тым ліку — шклянкі, кубкі, слоікі, найпрасцейшыя ёмістасьці, безь якіх у хатняй гаспадарцы не абысьціся.

У снежні 1922 у менскіх газетах з'явілася абвестка:

Скрынкі й пустыя бляшанкі з-пад малака прадаюцца ў складах АРА. Інфармацыя ў канторы АРА, в. Губэрнатарская, 23.

Паводле правілаў, АРА не магла проста раздаваць рэчы, якія афіцыйна не патраплялі пад вызначэнне гуманітарнай дапамогі. Меркавалася, што бляшанкі будуць купляць, а грошы пойдучы на рахунак АРА.

Але асаблівага прыбытку не было: часцей за ўсё тару проста не вярталі ў склад, яна назапашвалася на кухнях і ў шпіталёх. Тады дзедзі атрымалі дазвол браць пустыя бляшанкі дахаты — але пагуляць з новымі цацкамі не ўдавалася, бо іх адразу канфіскоўвалі дарослыя. Уілабі тлумачыў:

Пайшлі сотні просьбаў ад дзяцей і дарослых, каб атрымаць хаця б адну бляшанку на сямейніка. Пустая тара ня мела ніякай каштоўнасці для АРА за выняткам бугальтарскага ўліку. Для сярэдняй беларускай сям'і бляшанкі былі посудам, зь якога можна піць гарбату — самы распаўсюджаны й абавязковы напой. Пяць акупацыйных арміяў за сем гадоў прывялі да нястачы, апроч іншага, кухоннага й сталовага посуду.

Амерыканская традыцыя ілюстраваць лічбы ўражальнымі вобразамі не абмінула й агульнай

справаздачы АРА пра апэрацыі ў савецкай Расіі:

Колькасьць малочных бляшанак дасягнула 57 мільёнаў 256 тысяч 960. Калі пустыя бляшанкі пакласьці адну за адной, яны працягнуцца ад Саваны, штат Джорджыя, да Сыэтлу ў штаце Вашынгтон, і яшчэ застанецца досыць, каб злітаваць трубу ад самай вяршыні вежы будынка Ўолварта да зямлі й зрабіць яшчэ дзьве падобныя трубы даўжынёй 264 футы да вяршыні дваццаціпавярховага дома на Пятай авэню, нумар 212. І яшчэ застаюцца днішчы й накрыйкі. Калі іх акуратна выразаць, імі хопіць пакрыць вялікі бульвар шырынёй 100 футаў ад броўкі да броўкі й трынаццаць з паловай міляў даўжынёй...

Бляшанкі перараблялі на кубкі, на вазоны, на газоўкі й алейныя лямпы, на цацкі. Але было й яшчэ адно незвычайнае выкарыстаньне амэрыканскай дапамогі, якое выйшла нават за межы пабудовы транскантынэнтальнага бляшанкаправоду.

У гімназіях ды інстытутах Менску, Віцебску, Гомелю традыцыйна вывучалі клясычныя мёртвыя мовы, а з жывых — французскую й нямецкую. Ангельскую амаль нідзе не выкладалі: не было слоўнікаў. Бляшанкі далі штуршок падзеям, якія ўвайшлі ў канчатковую справаздачу АРА ў Менску:

Малочныя бляшанкі хутка сталі важнаю часткаю

кожнае хатняе гаспадаркі ў Беларусі, спустошанай вайной і ўцекачамі. І на кожнай бляшанцы была налепка з інструкцыямі па-ангельску. Цікаўныя дзеці й дарослыя хутка захацелі ўведаць, што ж там напісана. І неўзабаве ў Менску ўзнік попыт на ангельскія падручнікі й граматыкі. Прафэсар Георгі Блок, кіраўнік факультэту ангельскай мовы ўнівэрсытэту, мусіў прасіць большыя памяшканьні для заняткаў, каб зьмясьціць усіх ахвочых. Пасьля 12 месяцаў супрацы з АРА Блок адчыніў курс пад назовам «Кляса ангельскай мовы АРА». Кожныя дзевяць месяцаў кляса мае ад 50 да 75 выпускнікоў, якія могуць дастаткова добра разумець і гаварыць па-ангельску.

Ўілабі паведамляў, што ў Беларусі ўпадабалі менавіта амэрыканскі варыянт ангельскае мовы. Настаўнікі цяпер могуць лёгка зарабляць дадатковыя грошы, даючы ўрокі мноству людзей, якія зацікавіліся непатрэбнаю раней моваю пасьля зьяўленьня ў Беларусі АРА.

Араўцы добра ведалі, што галадаюць ня толькі дзеці. Ўілабі даводзіў свайму начальству:

Што да становішча настаўнікаў: у Беларусі 4000 настаўнікаў, зь іх тры чвэрці ў вялікай нястачы. Яны атрымліваюць ад 8 ад 13 залатых рублёў штомесяц бяз пайкі, часта з затрымкай. Падчас вакацыяў заробку няма. Шмат дзе настаўнікі не атрымалі ні капейкі за кастрычнік і лістапад. Нам удалося зацікавіць праграмаю дапамогі Нодэля, рэдактара «Звезды», самай уплывовай га-

зэты, які патлумачыў настаўнікам, што АРА зробіць усё магчымае, каб палепшыць іхнае становішча. Калі б дапамога была аказаная хаця б 3000 настаўнікаў у Беларусі да 1 чэрвеня, гэта ня толькі дапамагло б усёй рэспубліцы, але й АРА атрымала б дадатковае прызнаньне свае працы.

Калі АРА пачала праграму дапамогі настаўнікам, улады зноў паспрабавалі ўзяць выдачу пасылак пад кантроль. Галоўны ўпаўнаважаны савецкага ўраду Карл Ландэр тлумачыў у цыркулярным лісьце ўсім мясцовым упаўнаважаным:

АРА пагадзілася дапамагаць перш за ўсё беспрацоўным настаўнікам, а пасьля тым, хто церпіць нястачу, і ўключыць у праграму дапамогі тэхнічны пэрсанал школаў, прычым абмежаваць колькасьць першых 20%, а другіх — 2%. Сп. Гаскел раіць сваім упаўнаважаным скараціць да мінімуму колькасьць пасылак для пазначанай катэгорыі. Вашай задачай, аднак, павінна быць дасягненьне цалкам пазначанага працэнту.

У сярэдзіне сакавіка пачалася выдача пасылак настаўнікам Беларусі, але даведацца пра акцыю яны маглі толькі ад прадстаўніка прафсаюзу ці ўлады. Ландэр не хацеў розгаласу. Цыркулярны ліст з Масквы так тлумачыў мясцовым упаўнаважаным правілы паводзінаў:

Што да апублікаваньня гэтай галіны дзейнасьці АРА ў друку, дык мясцовыя газэты могуць абме-

жавацца толькі перадрукам нататак з цэнтральных газэт альбо нататкамі, якія даяце вы, прычым вам трэба даваць у друк толькі тыя нататкі, якія мы вам будзем пасылаць.

У Віцебску ўлады паспрабавалі выканаць інструкцыю Ландэра звыклым спосабам: у кантору АРА быў перададзены сьпіс 196 настаўнікаў. Кіраўнік Віцебскай акругі, які шматразова вусна й пісьмова тлумачыў, як гэты сьпіс павінен быць аформлены, не паверыў вачам: не было ні хатніх адрасоў настаўнікаў, ні адрасоў школаў, ніякай іншай інфармацыі, якая б дазволіла араўцам самім, без пасярэднікаў, накіраваць дапамогу гэтым людзям.

У адказ на тэрміновы запыт улады паабяцалі назаўтра даць поўныя звесткі, каб не адкладаць дапамогу. Адрасы не паступілі ні праз дзень, ні праз два. Толькі на пяты дзень араўцы атрымалі неабходныя звесткі й адразу разаслалі запросіны на атрыманьне дапамогі. Минула тры дні, многія настаўнікі ўжо пасьпелі наведваць склады АРА, як улады ў пажарным парадку паспрабавалі спыніць амэрыканцаў.

Кіраўнік акругі паведамляў у Маскоўскую штаб-кватэру:

Савецкі ўпаўнаважаны амаль не спаліў тэлефонны дрот, спрабуючы прымусіць нас спыніць раздаваць дапамогу. Ён заявіў, што з Масквы паступілі новыя распараджэньні. Мы ня бачылі падставаў прыпыняць працу — сьпіс быў зацьверджаны трыма подпісамі прадстаўнікоў прафсаю-

заў, яшчэ адзін чыноўнік таксама запэўніў нас, што ў сьпісе настаўнікі, якім найбольш патрэбная дапамога. Пазьней высветлілася, што прафсаюзы знайшлі новых асобаў, якія, на іхнюю думку, мелі яшчэ большую патрэбу.

Тымчасам у пошуках аргументаў у перамовах з Маскоўскай штаб-кватэрай Ўілабі паспрабаваў прадметна разабрацца з гісторыяй і назвай краіны, дзе ён працаваў. Ён пісьмова звярнуўся да Стакоўскага па тлумачэньні. Запыт перадалі ў Акадэмічны цэнтар прафэсару Сьцяпану Некрашэвічу. У афіцыйнай даведцы Некрашэвіч пісаў:

У адказ на Ваш допіс ад 10 траўня паведамляю: Адносна слова «Беларусь» няма поўнага адзінства думкі навукоўцаў. Большасьць зь іх бачыць у слове «Беларусь» вольную, свабодную Русь (белы сьвет, белы цар, г.д.), бо Беларусь не была захопленая ў рабства татарамі. Упершыню слова «Беларусь» сустракаецца ў помніках у XIV стагодзьдзі. Да Люблінскай уніі 1569 году Беларусь разам зь Літвой складала адну дзяржаву пад назовам «Літоўска-Рускага княства». Пад словам «рускага» трэба разумець «беларускага», бо тады цяперашняя Расея называлася «Масковіяй». Цэнтрам Літоўска-Рускага Княства была Вільня. Літоўска-Рускае (Беларускае) Княства яднала ўсю этнаграфічную тэрыторыю Беларусі: цяперашнія губэрні Віленскую, Гарадзенскую, Віцебскую, Магілёўскую, Менскую, Смаленскую, часткі Кур-

ляндзкай, Ковенскай, Сувальскай, Чарнігаўскай губэрняў.

Зь ліста прафэсара амэрыканцы таксама даведаліся пра падзел Рэчы Паспалітае, калі ў канцы XVIII стагодзьдзя Беларусь адышла да Расеі й была перайменаваная ў Паўночна-Заходні край, пра аднаўленьне Вялікага Княства Літоўскага за Напалеонам, пра абвешчаньне БССР у 1919 годзе. Беларуская Народная Рэспубліка ня згадвалася. Даведка сканчалася географічнаю заўвагаю палітычнага зьместу:

Сучасная Савецкая Беларусь зараз аб'ядноўвае нязначную частку этнаграфічнай Беларусі (частку былой Менскай губэрні).

У траўні Менская акруга атрымала 10 тысяч дадатковых паек для харчаваньня хворых у шпіталёх. Агульная штодзённая лічба выдачы дасягнула найвышэйшага ўзроўню — 30 тысяч порцыяў. Але ня толькі хлеб надзённы для Беларусі турбаваў амэрыканцаў. 10 траўня, у той самы дзень, калі АРА атрымала тлумачэньне гісторыі краіны, Ёілабі паслаў тэлеграму ў Маскву з клопатам пра будучыню:

Просім дазволу перадаць друкавальную машынку з ангельскім шрыфтам Менскаму ўнівэрсытэту для выкарыстаньня на занятках ангельскай мовы. Ужо больш за 500 студэнтаў займаюцца ў клясе «АРА». Калі немагчыма, дазвольце прадаць

за намінальны кошт Ёілабі, каб падарыць ад імя АРА. Удзячныя за станоўчы тэлеграфны адказ.

Ёілабі не давялося выкупляць машынку. На наступны дзень з Маскоўскай штаб-кватэры прыйшла тэлеграма:

Перадача друкавальнай машынкi з ангельскім шрыфтам Менскаму ўнівэрсытэту ўхваляецца.

У чэрвені 1923 ангельскую мову паводле АРА ў Менску вывучалі ўжо больш за дзьве тысячы чалавек.